

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 4 (6)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

4

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Юлдашев Ш.Г. Конвергенция и поляризация развитых и развивающихся стран в эпоху развития искусственного интеллекта.....	8
Mamatov B.S. Foreign investment is an important factor of economic growth.....	15
Raximova K.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya kompaniyasining rivojlanish tendensiyasi.....	22
Karimov Sh.X. Turizmni barqaror rivojlantirishda hududiy boshqaruv omillarining ahamiyati.....	26
Raximov D.Sh. To‘qimachilik sanoatida diversifikatsiya darajasi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili.....	30
Rashidova K. Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing faoliyati samaradorligini oshirish.....	32
Хакимов Д.Р. Процессы, возможности и ограничения экономической интеграции между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой.....	37
Olimjanova Sh.O., Eshonqulov I.N. O‘zbekistonda agrar munosabatlarni takomillashtirishda resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish masalalari.....	42
Valikulov Sh.Z. O‘zbekistonda neft-gaz sanoatiga investitsiyalarni jalb qilishning institutsional muammolari va yechimlari.....	48
Ganieva L.S. Bojxona xizmatlari samaradorligini oshirishning nazariy asoslari.....	52
Axrorova N.U. Turizm xizmatlaridan tajriba iqtisodiyotiga o‘tish: evolyutsion tahlil.....	56
Kamilova A.N. Sanoat ishlab chiqarish korxonasida mehnatni normalashtirish menejmentini tashkil etish va takomillashtirish yo‘llari.....	61
Umurzakova Z.S. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni takomillashtirish chora-tadbirlari.....	66
Abdiyeva D.K. Priority directions for improving the national logistics policy in Uzbekistan.....	69
Xalimova N.J. Kreativ turizm: nazariy asoslar va ta’riflar qiyosiy tahlili.....	74
Maxramova N.Y. Strategik menejmentda qadriyatlar zanjiri: raqobatbardoshlikni oshirishning konseptual asoslari.....	78
Zaxirova G., Shavkatova N.O’. O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish masalalari.....	82
Maxmudov H., Muxtarova G., Maxmudov H. Ekologik muommolar va ularning mamlakat iqtisodiyotga ta’siri.....	86
Umurzakova M.N., Gulahmadov Sh.A. Davlat ichki va tashqi qarzlarning ijobiy va salbiy jihatlar tahlili.....	89
Xasanov I.M. O‘zbekistonda mulkchilik munosabatlarning transformatsiyasi: tadbirkorlikni rivojlantirish omili sifatida.....	94
Abdullayev M.G’. Personalni boshqarish tizimining ilmiy-nazariy asoslari va uning korxona samaradorligiga ta’siri.....	101
Адилов Б.Б., Абдуллаева М.К. Ўзбекистонда саноат корхоналарини ривожлантириш, тенденциялари.....	105
Абдуғаниев Ё.Ж. Яшил иқтисодиёт - барқарор ривожланиш мақсадларининг янги парадигмаси сифатида.....	112
Xusanboyeva T.M. Talabalarning iqtisodiy tafakkurini shakllantirishda to‘garaklarning o‘rni va ahamiyati.....	116
Xashimova S.N. O‘zbekiston milliy yashil taksonomiyasi mohiyati va ahamiyati.....	120
Mitillayev I.T. Tijorat banklarida kredit risklarini baholashda zamonaviy scoring modellari va ularning samaradorligini oshirish yo‘llari.....	124
Бобоқулова М.Ғ. Инвестиция муҳити ва Ўзбекистондаги инвестиция жараёнларининг динамикаси.....	127
Bekberganova M.R. “O‘zbekistonda sug‘urta kompaniyalari tushumlarining ekonometrik tahlili”.....	134
Рахимова М.Ш. Модернизация системы социальной защиты.....	138
Oqboyev A.R. Tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyatini xalqaro standartlar asosida oshirish yo‘llari....	142
Djumanova R.F. Aholi turmush sifatini baholashning metodologik yondoshuvlari.....	147
Mamatov B.S., Umurzakova M.N. Davlat tibbiy sug‘urta tizimida bepul xizmatlar, reimbursasiya va foydalanish shartlari.....	154
Ешимбетов У.Х. Қишлоқ хўжалигини ҳудудий ташкил этиш ва иқтисослаштиришнинг илмий асослари.....	158
Xodjaeva F.K. Sanoat ishlab chiqarishini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish....	167
Yusupova M. Hududlarda ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda institutsional qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	171
Abduxalilov B.Z. O‘zbekistonda IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirish: huquqiy va institutsional asoslar.....	175
Abdisamatov A.A. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	178

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

Abdusalomov I.J. Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va uning moliyaviy natijalarga ta'siri.....	182
Amirov L.F., Sokhibjonova S.S. Directions for increasing agricultural product exports in the context of a green economy.....	185
Boltaxo'jayeva I.O'. Ways to improve the enterprise management system based on modern management models.....	191
Dehqonov U.M., Sativaldiyeva G. Korxonalarda bo'nak to'lovlari hisobining moliyaviy hisobotga ta'siri va ularni optimallashtirish bo'yicha tahliliy yondashuvlar.....	195
Isoqova M.A. O'zbekistonda yashil energiyadan foydalangan holda kichik biznesni rivojlantirishning institutsional va moliyaviy mexanizmlari.....	199
Mamadaliyev B., Teshaboyev J. Korxonalarda mehnatga haq to'lash hisobini avtomatlashtirish va audit samaradorligini oshirish yo'llari.....	202
Poziljonov M., Teshaboyev X. Davlat muassasalarida asosiy vositalarning hisobini takomillashtirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish.....	206
Rustamova F.A. Qishloq hududlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlarning roli.....	209
Tursunboyev Q.O. Transport xizmatlari ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	213
Umarov T.S. Hududlarda qurilish korxonalarini faoliyatini samarali tashkil etishni ekonometrik modellash va prognozlash.....	216
Xo'jaliyev A.O., Avilov N. Moliyaviy natijalar hisobi va auditda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....	220
Xomidov T.T., Arziboyeva R.S. Bank aktivlarining tarkibi va ularni boshqarish omillari.....	223
Xusainov M. Sanoat korxonalarida mahsulot tannaxsini kalkulyatsiya qilish tizimini takomillashtirishning metodologik asoslari va audit mexanizmlarini rivojlantirish.....	227
Begaliyeva M.A., Egamshukurova N.R. Jahon savdo tizimi va milliy iqtisodiyot uchun uning ahamiyati..	231
Gulimboyev S.I. Korxonalarda moliyaviy resurslar taqsimotining zamonaviy usullari.....	235
Ibodov J.Q. Moliyaviy tizimning xizmatlar sohalari va bo'g'inlari.....	239
Jumabayeva K.B. Xalqaro pensiya tizimi modellari va ularning mintaqaviy tamoyillari.....	243
Khusanova Z.R., Yo'ldasheva Z.U. Global trends in the development of international tourism services....	249
Sadullayev M.D. Sanoat korxonalari innovatsion faoliyatini boshqarish.....	252
Tilabov N.T. Davlat qarz siyosatini samarali boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	256
Toshtemirov Y.N. O'zbekistonda logistik faoliyatni rivojlantirishning hozirgi darajasi.....	264
Toshtemirova Z.M. Mahalla institutining iqtisodiy integratsiya jarayonlaridagi strategik ahamiyati.....	268
Uralov E.O. Surxondaryo viloyati xududida sanoatni shakllanishi va rivojlanishi.....	273
Xursanova F.Sh. Budjetlararo munosabatlarning iqtisodiy mazmuni.....	278
Yuldasheva G.A. Investitsion qarorlarni kabul qilishda moliyaviy tahlilning ahamiyati va roli	282
Абдуллаева Р. Тadbirkorlikning zamonaviy kuryentlari.....	287
Юлдашев А. Фаргона вилояти маҳаллаларида инвестиция фаоллигини оширишнинг институционал асослари	292
Abdumalikova Z., Razakova B.S. O'zbekiston sug'urta bozorini moliyaviy texnologiyalar (insurtech) asosida rivojlantirish: imkoniyatlar va yo'nalishlar.....	294
Azimov B.F. Milliy innovatsion tizimni boshqarishda tashkiliy-institutsional va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarning roli.....	300
Begaliyeva M.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimida sifat menejmentini samarali joriy etishning ahamiyati.....	304
Dawletmuratov A.M. Xizmatlar bozorini rivojlantirish orqali bandlikni oshirish va daromadlarni ko'paytirish mexanizmlari.....	308
Karimova L.S., Jabborov A.A. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot: holati, muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	313
Maxmudov F.U. Oliy ta'lim muassasalarida moslashuvchan marketing strategiyalarini ishlab chiqish mexanizmlari.....	319
Navruz-zoda L.B. Kichik biznes subyektlarining kadrlar salohiyati va bilim infratuzilmasiga bo'lgan talablari: Buxoro viloyati misolida.....	323
Nishonboyev D.E., Abdumalikov S.T. Chorvachilik tarmog'ini innovatsion boshqaruv asosida rivojlantirish istiqbollari.....	327

Nurmirezayeva N.R. Valyuta kursi o‘zgarishining eksport-importga ta’siri: O‘zbekiston misolida amaliy baholash.....	331
Rahimov A.M. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda qayta ishlash sanoatini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish.....	335
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini baholashning xalqaro tajribasi va uni joriy etish.....	339
Ravshanova M.M. Hududiy iqtisodiy salohiyatni baholashda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish va ularning elektron tijorat tizimidagi o‘rni.....	343
Ro‘ziboyeva M. O‘zbekistonda ishchi kuchi migratsiyasi va iqtisodiy o‘sish darajasining o‘zgarish dinamikasi.....	347
Saidova F.K., O‘rozov Sh. Korporativ ijtimoiy mas’uliyat (CSR) va yashil iqtisodiyot: logistika sektorida boshqaruv strategiyalari.....	350
Sultonov S.N. Hududlarda klasterlarini investitsion - innovatsion rivojlantirish istiqbollari (Qashqadaryo viloyati misolida).....	354
Sultonova D.U. Korxona iqtisodiyotida resurslarni boshqarishning raqamli-integratsiyalashgan modelini takomillashtirish.....	358
To‘raxojayev H.H., Hoshimov P.Z. Islomiy banklarning ishlash tamoyili va islom moliya tizimining O‘zbekiston iqtisodiyotiga tadbiqu.....	362
Tursunova N.U. Bridging the innovation gap: development-focused entrepreneurship support and international intermediaries.....	368
Акрамова Г.А. «Роль женщин-ученых в совершенствовании механизмов коммерциализации ремесленных услуг Узбекистана в условиях цифровой экономики».....	374
Болтаев Ж.А. Трансформация банковского сектора в условиях цифровизации мировой экономики..	379
Жунайдуллаев М.А. Жанубий Кореяда рақамли таълим технологиялари орқали индивидуал спортчиларини тайёрлаш тизимини бошқаришнинг миллий хусусиятлари.....	384
Митрушова М.Л. Интеллектуальный капитал как ключевой фактор инновационного развития предприятия.....	388
Муродов О.У. Барқарор ривожланиш тушунчаси ва унинг иқтисодий, ижтимоий ҳамда экологик мезонлари.....	392
Саидова Г., Ибрагимова К., Қурбонов А. Рақамли трансформация шароитида енгил саноат корхоналари маҳсулотларининг халқаро рақобатбардошлигини ошириш стратегиялари.....	396
Sarkarov S.Z. O‘zbekistonda qurilish sohasining texnologik bisqichlar kesimida rivojlanishi.....	401
Minojiddinova N.M. Aksiyadorlik jamiyati korxonalarida xodimlarni samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari.....	406
Ruzmetova I.Y. Xorazm viloyati iqtisodiyotida kichik biznesning o‘rni.....	410
Qudratov D., Ismoilov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning tarmoqlar rivojidadagi o‘rni.....	414
Qodirov H.D. Soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish yo‘llari.....	417
Kinjayev K.N. Banklarda kreditlar tasnifini yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari.....	421
Макушина А.Ю. Государственная поддержка экспортного потенциала субъектов малого предпринимательства в Республике Узбекистан.....	424
Rejapov X.X., Oxunjonova K.K. Ixtisoslashtirilgan savdo majmualarini moliyaviy resurslarini shakllantirish va ishlatish yo‘nalishlari – Bek Baraka savdo majmuasi misolida.....	430
Махкамова Н.С. Роль государственно-частных партнерств (ГЧП) в продвижении устойчивого развития	434
Avilov N., Muhammadova G. Korxonalarda materiallar harakatining auditi va iqtisodiy tahlili.....	441
Abdullayeva R.G., Raxmonova I.S. O‘zbekiston qishloq hududlarida bandlikni ta’minlash holati va rivojlanish tendensiyalari.....	444
Yusupova M.B. Ustama ishlab chiqarish xarajatlarini taqsimlashning ABC usuli.....	447
Toshpo‘latov M.A. Ta’lim loyihalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishning xususiyatlari...	452
Hamidova Sh., Ahmadaliyeva H. Kapital qo‘yilmalarning samaradorlik tahlili.....	458
Хамракулов С.М. Собственный капитал в функционировании экономических субъектов Республики Узбекистан.....	461
Zayavitdinova N.M. Raqamli platformalar asosida xizmat ko‘rsatish korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	465
Turg‘unov T.S. O‘zbekistonda aholi turmush darajasini statistik taxlil qilishning ahamiyati.....	469
Ботирова З.Қ. Рақамли иқтисодиёт шароитида даромадларни бошқаришнинг хусусиятлари....	475
Бегимова Н.К. Меҳнат бозорида гендер тафовутларининг келиб чиқиш сабаблари.....	481

2. Управленческие отношения – формирование нового организационного окружения, основанного на сотрудничестве, трансформация поведения сотрудников и перераспределение ролей внутри организации;

3. Методы координации – совместное принятие решений, распределение ответственности между участниками и интеграция усилий для достижения общих результатов.

В заключении хотелось отметить следующее - интеллектуальный капитал является резервом экономического ресурса организации, обеспечивающим темпы и характер производства, обновление продукции, технологии, а также результатом творческих идей и технических новшеств, позволяющим получать организации сверхприбыль.

Интеллектуальный капитал является ключевым фактором инновационного развития Узбекистана. Его развитие способствует экономическому росту, повышению конкурентоспособности и переходу к экономике знаний.

Список использованной литературы:

1. Послание Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева к Олий Мажлису и народу, 26 декабря 2025 года;
2. Указ Президента Республики Узбекистан, от 06.07.2022 г. «Стратегия инновационного развития Республики Узбекистан на 2022–2026 годы» № УП-165.
3. Mitrushova M. Key aspects of managing the innovation climate of the organization. American Journal of Interdisciplinary Research and Development. Volume 38, March – 2025. С.63-66.
4. Митрушова М.Л. Цифровая экономика как внешняя среда функционирования современных промышленных предприятий .Вестник науки и образования, С.32-35.
5. Гареева Н.А. Инновационное развитие промышленного предприятия: оценка и перспективы // Креативная экономика. — 2016. — Т. 10. — № 6. — С. 651–674.

УДК: 330.341.1:502.131.1

BARQAROR RIVOJLANISH TUShUNCHASI VA UNING IQTISODIY, IJTIMOIY HAMDA EkOLOGIK MEZONLARI

ПОНЯТИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ И ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, СОЦИАЛЬНЫЕ И ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ КРИТЕРИИ

THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ITS ECONOMIC, SOCIAL AND ENVIRONMENTAL CRITERIA

Муродов Олмос Уктамович

Тошкент давлат техника университети мустақил тадқиқотчиси

Аннотация

Барқарор ривожланиш концепцияси бугунги кунда глобал иқтисодий тизимда энг муҳим тамойиллардан бирига айланди. У иқтисодий ўсишни таъминлаш билан бирга ижтимоий тенгликни сақлаш ва табиий ресурсларни авлодлар манфаати учун авайлашни талаб қилади. Мақолада барқарор ривожланишнинг иқтисодий, ижтимоий ва экологик меъёрлари илмий жиҳатдан таҳлил қилиниб, саноат соҳасида, хусусан тўқимачилик тармоғида уни амалга оширишнинг асосий йўналишлари кўрсатилади.

Калит сўзлар: барқарор ривожланиш; иқтисодий ўсиш, ижтимоий тенглик, экологик барқарорлик, ресурс тежамкорлик, саноат сиёсат.

Концепция устойчивого развития в настоящее время стала одним из важнейших принципов глобальной экономической системы. Она предполагает не только обеспечение

экономического роста, но и сохранение социальной справедливости и бережное отношение к природным ресурсам в интересах будущих поколений. В статье научно анализируются экономические, социальные и экологические критерии устойчивого развития, а также раскрываются основные направления его реализации в промышленном секторе, в частности в текстильной отрасли.

Ключевые слова: устойчивое развитие; экономический рост; социальное равенство; экологическая устойчивость; ресурсосбережение; промышленная политика.

The concept of sustainable development has become one of the most important principles in the modern global economic system. It implies not only ensuring economic growth but also maintaining social equity and preserving natural resources for the benefit of future generations. The article provides a scientific analysis of the economic, social and environmental criteria of sustainable development and highlights the main directions of its implementation in the industrial sector, particularly in the textile industry.

Key words: sustainable development; economic growth; social equality; environmental sustainability; resource conservation; industrial policy.

Барқарор ривожланиш — бу иқтисодий, ижтимоий ва экологик тизимлар ўртасидаги мувозанатни сақлаб, ҳозирги авлоднинг эҳтиёжларини қондириш, шу билан бир вақтда келажак авлодлар манфаатларига зарар етказмасликни кўзда тутувчи концепциядир. Бу тушунча илк бор 1987 йилда Брундтланд комиссияси ҳисоботида изоҳланган бўлиб, кейинчалик жаҳон сиёсий ва иқтисодий дастурларининг асосий йўналишига айланди[1].

Барқарор ривожланиш — бу иқтисодий ўсиш, ижтимоий фаровонлик ва экологик мувозанатни бир вақтнинг ўзида таъминлашга қаратилган узлуксиз жараёндир. БМТ томонидан қабул қилинган “2030 йилгача Барқарор ривожланиш кун тартиби”да 17 та Барқарор ривожланиш мақсадлари (БРМ) ва уларга мос 169 та вазифа белгиланган бўлиб, улар иқтисодий, ижтимоий ва экологик ўлчамларни қамраб олади. Ўзбекистонда ҳам “2030 йилгача бўлган даврда барқарор ривожланиш соҳасидаги миллий мақсад ва вазифаларни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ҳукумат қарори билан 16 та миллий мақсад ва 190 та миллий индикаторлар тасдиқланган[3].

Иқтисодий барқарорлик корхоналар ва мамлакат миқёсида самарадорлик, инновация ва рақобатбардошликни таъминлаш билан боғлиқ бўлиб, у фақат ялпи ички маҳсулот ўсиши билан эмас, балки иқтисодий ўсишнинг сифат кўрсаткичлари билан ҳам ўлчанади. Иқтисодий меъёрлар доирасида ресурслардан фойдаланиш самарадорлиги, меҳнат унумдорлиги, инвестицион фаоллик, энергия тежамкор ва ресурс тежамкор технологияларни жорий этиш даражаси, шунингдек макроиқтисодий барқарорлик (инфляция, бюджет тақчиллиги, ташқи қарз юки каби кўрсаткичлар) муҳим ўрин тутди. Шу нуқтаи назардан қаралганда, барқарор иқтисодий ривожланиш фақат ўсиш суръатларини эмас, балки ушбу ўсишнинг узок муддатли барқарорлигини, ижтимоий ва экологик чекловлар билан уйғунлигини ҳам назарда тутди.

Бу нафақат ялпи ички маҳсулот ўсиши, балки ресурслардан оқилона фойдаланиш, ишлаб чиқариш жараёнларини энергия тежамкор технологияларга ўтказиш билан ҳам ҳамбарчас боғлиқ. Масалан, саноатда, хусусан, тўқимачилик тармоғида қўшимча қиймат юқори бўлган, ресурслар кам сарфланадиган, чиқиндиси кам технологиялардан фойдаланиш иқтисодий самарадорликни ошириш билан бирга, энергия ва хомашё харажатларини қисқартириш орқали корхонанинг молиявий барқарорлигини мустаҳкамлайди. Қайта ишланган талаблардан фойдаланиш, қайта тикланадиган энергия манбаларига босқичма-босқич ўтиш, логистика ва таъминот занжирларини оптималлаштириш корхонанинг рақобатбардошлигини оширади ва барқарор ривожланишнинг иқтисодий ва экологик меъёрларини бир вақтда таъминлашга хизмат қилади.

Иқтисодий барқарорлик корхоналар ва мамлакат миқёсида самарадорлик, инновация ва рақобатбардошликни таъминлаш билан боғлиқ. Бу нафақат ялпи ички маҳсулот ўсиши, балки ресурслардан оқилона фойдаланиш, ишлаб чиқариш жараёнларини энергия тежамкор

технологияларга ўтказиш билан ҳам чамбарчас боғлиқ. Масалан, тўқимачилик саноатида қайта ишланган талаблардан фойдаланиш иқтисодий ва экологик барқарорликни бир вақтда таъминлайди[6].

Иқтисодий барқарорликка эришиш учун мамлакатлар ялпи ички маҳсулот ўсишини ресурслар самарадорлиги, инновацион салоҳият ва рақобатбардошлик билан уйғунлаштириши талаб этилади. Глобал инновациялар индекси (ГИИ) дунё мамлакатларини 7 йўналиш ва 78 та кўрсаткич асосида баҳолайди; бу кўрсаткичлар иқтисодий ривожланишнинг турли босқичларидаги инновацион ривожланиш даражасини қамраб олади. Ўзбекистон 2025 йилда ГИИда 79-ўринни эгаллаб, айрим индикаторлар бўйича ижобий силжишга эришгани инновацион омиллар барқарор ривожланишнинг муҳим иқтисодий меъёри эканини кўрсатади[4].

Миллий даражада барқарор ривожланиш мақсадларига эришиш мақсадида 16 та мақсад ва 126 та вазифа ҳамда 190 та индикатор шакллантирилган бўлиб, уларнинг салмоқли қисми иқтисодий ўсиш, саноатлашув, инфратузилма ва меҳнат унумдорлигига тааллуқлидир. Масалан, саноат ишлаб чиқариши ҳажмини ошириш, экспорт салоҳиятини кенгайтириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик улушини кўпайтириш БРМнинг “инклюзив ва барқарор иқтисодий ўсиш”га оид мақсадлари доирасида алоҳида индикаторлар сифатида белгиланган.

Иқтисодий меъёрлар, шунингдек, “яшил иқтисодиёт”га ўтиш даражаси билан ҳам ўлчанади. Ўзбекистонда 2025 йил “Атроф-муҳитни асраш ва «яшил» иқтисодиёт йили” деб эълон қилиниши иқтисодий ривожланишни ресурс тежамкор ва энергия самарадор технологиялар асосида қуришга қаратилган муҳим сиёсий сигнал ҳисобланади. Бу қарор орқали барқарор ривожланишнинг иқтисодий меъёрларини амалда таъминлаш, яъни иқтисодий ўсишни экологик чекловлар ва ижтимоий масъулият билан уйғунлаштириш кўзда тутилган.

Ижтимоий барқарорлик аҳолининг турмуш даражаси, меҳнат шароитлари, ижтимоий адолат ва тенг имкониятлар билан белгиланади. Корхоналар бу соҳада ходимларнинг ижтимоий хавфсизлигини таъминлаш, гендер тенглик ва жамоатчилик билан ҳамкорликни кучайтириш орқали барқарор ривожланишга ҳисса қўшади. Ижтимоий капиталнинг ўсиши ишлаб чиқариш самарадорлигига ҳам ижобий таъсир кўрсатади.

Ижтимоий барқарорлик аҳоли фаровонлиги, камбағалликни камайтириш, таълим ва соғлиқни сақлаш сифатини ошириш, ижтимоий ҳимоя ва тенг имкониятларни таъминлаш билан тавсифланади. Барқарор ривожланиш мақсадларининг катта қисми айнан ижтимоий меъёрларга қаратилган бўлиб, улар аҳоли даромадлари, ижтимоий заиф қатламларни қўллаб-қувватлаш, гендер тенглик ва қамровли ижтимоий инфратузилмани ривожлантиришни ўз ичига олади.

Ўзбекистонда БРМни миллий даражада жорий этиш жараёнида ижтимоий заиф қатламлар фаровонлигини ошириш, хизматлар сифатини яхшилаш ва камбағаллик даражасини қисқартиришга алоҳида эътибор қаратишмоқда. Махсус материалларда таъкидланишича, 2030 йилгача аҳолининг ижтимоий заиф қатламларининг яшаш шароитларини яхшилаш, уларга иқтисодий, ижтимоий ҳамда экологик муаммолар таъсирини камайтириш мақсадида қатор мақсад ва вазифалар белгиланган.

Ижтимоий меъёрларни статистик баҳолашда қуйидаги кўрсаткичлар муҳим аҳамият касб этади: камбағаллик даражаси, ишсизлик коэффициенти, аҳолининг таълим ва тиббий хизматлардан фойдаланиш қамрови, уй-жой билан таъминланганлик, гендер тенглик индикаторлари. Статистика агентлиги томонидан БРМ бўйича миллий индикаторлар рўйхати ишлаб чиқилиб, уларнинг ижроси бўйича тизимли мониторинг олиб борилаётгани ижтимоий барқарорликни ҳисобга олиш механизмлари шаклланиб бораётганини кўрсатади.

Экологик барқарорлик уларнинг табиий муҳитга таъсирини минималлаштириш, чиқиндиларни камайтириш ва қайта тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланишни назарда тутди. Бу нафақат атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, балки табиий ресурсларни узоқ муддатли сақлаш орқали ишлаб чиқариш тизимини барқарор ҳолатга келтиради. Масалан, сув

тежамкор тўқимачилик технологиялари ёки биодеградацияланувчи материаллар ишлатиш экотизимни асрашда муҳим аҳамиятга эга.

Экологик барқарорлик табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, чиқиндиларни камайтириш, био хилма-хилликни сақлаш ва атмосфера, сув ҳамда тупроқ ифлосланишини чеклаш билан чамбарчас боғлиқ. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти мутахассисларининг ҳисоб-китобларига кўра, атмосфера ҳавосининг ифлосланиши ҳар йили тахминан 6,5 миллионга яқин инсон ўлимига сабаб бўлмоқда, қўрғошин ва бошқа кимёвий моддалар эса яна 1,8 миллион киши ҳаётини йўқотишига олиб келади. Бу рақамлар экологик меъёрларни барқарор ривожланиш концепциясида марказий ўринга қўйиш зарурлигини яққол намоён этади[5].

Саноат корхоналари чиқиндилари табиатни ифлослантирувчи асосий манбалардан бири ҳисобланади. Самарқанд вилояти мисолида олиб борилган тадқиқотларда I ва II тоифага кирувчи саноат объектлари ҳавога зарарли чанг ва газсимон аралашмаларни меъёрдан ортиқ миқдорда чиқараётгани, бу эса ҳаво ҳавзалари ҳамда инсон саломатлигига жиддий хавф туғдираётгани қайд этилган. Тадқиқотчи олимларнинг фикрича, саноат ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиши билан бир қаторда атроф-муҳитнинг ифлосланиши ҳам миқдор ва сифат жиҳатидан ортиб бормоқда, бу эса экологик меъёрларга қатъий риоя этишни ҳаётий заруратга айлантирмоқда[2].

Ўзбекистонда экологик барқарорликни таъминлаш мақсадида “Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва «яшил» иқтисодиёт йили” доирасида қатор ташаббуслар амалга оширилмоқда, жумладан, барқарор ривожланиш мақсадларига эришиш натижаларини мониторинг қилиш тизими йўлга қўйилган. Бунда чиқиндиларни қайта ишлаш улушини ошириш, сув ва энергия ресурсларини тежаш, қишлоқ хўжалиги ва саноатда экологик тоза технологияларни жорий этиш каби индикаторлар асосий экологик меъёр сифатида белгиланган. Чорвачилик ва қишлоқ хўжалигида сувни тежаш, ер ва яйловларни тиклаш, фермер даромадини ошириш билан бирга чиқиндиларни камайтиришга қаратилган лойиҳалар экологик, иқтисодий ва ижтимоий натижаларни бир вақтда таъминлаётгани ҳақида маълумотлар берилган.

Барқарор ривожланиш нафақат иқтисодий фойда, балки жамиятнинг ижтимоий барқарорлиги ва табиат мувозанатини сақлашни талаб этувчи комплекс ёндашувдир. Ушбу концепцияни амалга ошириш учун давлат сиёсати, бизнес стратегиялари ва жамоатчилик ҳаракатлари ҳамоҳанг бўлиши лозим. Барқарор ривожланишни таъминлаш — бу келажак авлодлар учун муносиб ҳаёт шароитини яратишнинг энг ишончли йўлидир.

Юқорида келтирилган статистик маълумотлар шундан далolat берадики, барқарор ривожланишнинг иқтисодий, ижтимоий ва экологик меъёрлари ўзаро чамбарчас боғланган комплекс тизимни ташкил этади. Миллий даражада БРМ бўйича мақсад ва индикаторларни шакллантириш, уларни мунтазам мониторинг қилиш, саноатни “яшил” технологиялар асосида модернизация қилиш ҳамда ижтимоий заиф қатламларни қўллаб-қувватлаш барқарор ривожланиш стратегиясининг амалий йўналишларини белгилаб бермоқда. Шу маънода барқарор ривожланиш меъёрларига таянадиган илмий-амалий сиёсат келажак авлодлар учун ҳам муносиб табиий муҳит ва барқарор ижтимоий-иқтисодий тизим яратишнинг энг самарали йўли ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. https://uz.wikipedia.org/wiki/Brundtland_hisoboti
2. <https://www.samdu.uz/cy/news/21596>
3. <https://strategy.uz/index.php?news=956>
4. <https://portfolio.afu.uz/storage/documents/EoJgkvfV32ipzSh4VQCUTNWWHiYcaUhDxjchRDtk.pdf>
5. https://stat.uz/img/barqaror-rivojlanish-maqsadlari-ijtimoiy-iqtisodiy-va-ekologik_p87516.pdf
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/bar-aror-rivozhlanish-oyasining-nazariy-amaliy-a-amiyati>